

Darija Alujević

I buntovnik i bard

Jerolim Miše: od buntovnika do barda

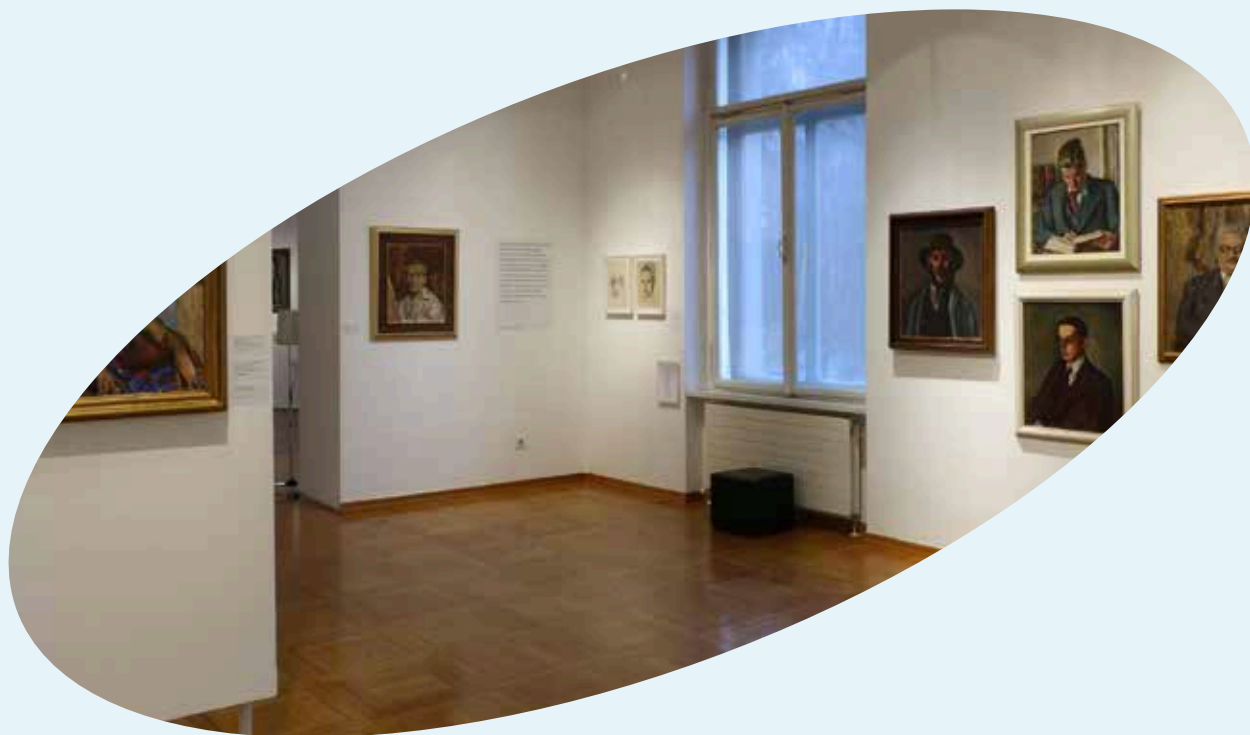
Moderna galerija, Zagreb

8. prosinca 2020. – 31. siječnja 2021.

Galerija umjetnina, Split

11. veljače – 28. ožujka 2021.

AUTORICA IZLOŽBE: Ana Šeparović

Po mnogočemu izazovnu 2020. godinu, unatoč svim objektivnim zaprekama i ograničenjima izazvanih pandemijom i potresom, Moderna galerija završila je velikim izložbenim projektom realiziranim u suradnji sa splitskom Galerijom umjetnina, kritičkom retrospektivom *Jerolim Miše: od buntovnika do barda*.

Za slikara Jerolima Mišu 2020. bila je dvostruko obljetnička godina, u kojoj se obilježavala 130. obljetnica njegova rođenja i 50. obljetnica smrti. Uz ove obljetnice vezane uz Mišin životni vijek, prošlo je i točno 30 godina od njegove posljednje velike retrospektivne izložbe, autora Igora Zidića, održane povodom 100. obljetnice rođenja. Nakon trideset godina novu poznavateljicu i interpretatoricu svojeg opusa Miše je dobio u Ani Šeparović, leksikografkinji koja je 2014. doktorirala s temom *Jerolim Miše (1890-1970) u hrvatskome slikarstvu i likovnoj kritici*. Dvije godine kasnije objavljena je i monografija *Jerolim Miše između slike i riječi*, temeljena na njezinu doktorskom radu, pa izložbeno predstavljanje slikarova opusa možemo smatrati svojevrsnom krunom ovog višegodišnjeg znanstveno-istraživačkog rada. Mišin je opus predstavljen s više od stotinu djela, posuđenih iz brojnih muzejsko-galerijskih institucija, zbirki, ali i od privatnih vlasnika. Kustoski su izložbu realizirale u Zagrebu viša kustosica Lada Bošnjak Velagić, ujedno urednica kataloga, a u Splitu ravnateljica Galerije umjetnina, muzejska savjetnica Jasminka Babić.

Kako i sama autorica tumači u predgovoru kataloga izložbe, u svojem pristupu izložbenoj prezentaciji Mišina opusa

nije slijedila „kronološku evoluciju” kojom bi se ograničila na „morfološko-deskriptivnu razinu”, već se opredijelila za fenomenološki, odnosno kritički pristup. Od samih početaka bavljenja Jerolimom Mišom fokusirala se na dva najvažnija područja njegova djelovanja, slikarstvo i pisanu riječ, odnosno kritiku, literarne tekstove i korespondenciju. Upravo ovaj drugi aspekt, Mišinu pisanu riječ, autorica je nastojala integrirati, osim u tumačenje njegova slikarskog opusa, i u izložbeni postav, čime je postav dobio dodatnu vrijednost. Miše tako na izložbi postaje prisutan i riječju, a ne samo svojim slikarskim djelom, a njegove nam riječi otkrivaju duh vremena, kontekst nastajanja pojedinih djela, promišljanja i stavove. Motiv za ovakav pristup bila je i želja da se nadopune i kritički revaloriziraju uvriježene sintagme koje su se vezivale uz slikarev opus. Već i iz samog naslova izložbe *Od buntovnika do barda* moguće je iščitati dvije krajnosti Mišina životnog puta, ali i društvenog položaja. Jerolim Miše prošao je put od buntovničkog početka, kad je 1911. zbog objavljene negativne kritike o profesoru M. C. Crnčiću izbačen s tadašnje Privremene više škole za umjetnost i umjetni obrt (današnje Akademije likovnih umjetnosti), do zrelog razdoblja u kojem i sam postaje uvaženi profesor na toj istoj Akademiji, potom i akademik, dosegnuvši drugu krajnost, koju autorica definira riječju bard, kao antipod buntovniku. Mišino stvaralaštvo Šeparović tumači kroz dvije faze, odnosno dva estetička koncepta, „subjektivaciju” koja traje od 1911. do 1922. i „objektivaciju” od 1923. do 1970., vezujući ovu podjelu

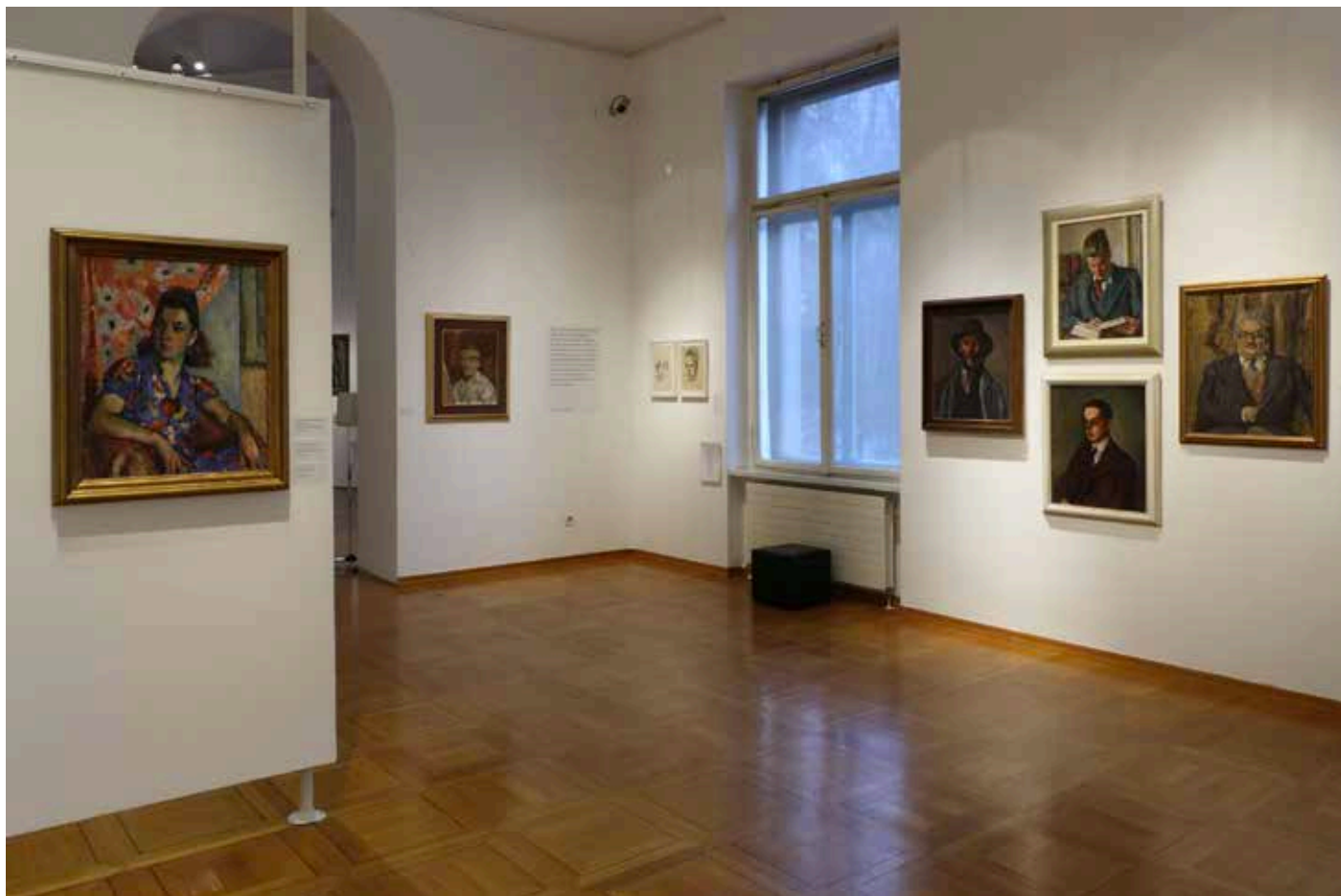
uz Nietzscheovo tumačenje dva pola kreativnog procesa, di-onizijskog i apolonijskog. „Subjektivacija” je razdoblje stvaranja iniciranog unutarnjim, psihičkim proživljavanjima umjetnika, a druga je faza „objektivacija”, gdje izvanjsko, odnosno sam umjetnički motiv postaje dominantan. Prva faza Mišina stvaralaštva obuhvaća formativno razdoblje, započeto na zagrebačkoj Akademiji, i nastavlja se 1912. u Rimu, gdje će presudan utjecaj na njega imati, kako to tumači Igor Zidić, „doživljaj Meštrovićeva rimskog atelijera”. Prvu fazu obilježava stilski pluralizam, spoj secesije, simbolizma i ekspresionizma te upravo tom razdoblju pripadaju neka od najpoznatijih Mišinih djela, kao primjerice *Strast* iz 1914., izražene linearnosti i secesijske stilizacije. U to vrijeme Miše je i član Društva Medulić te od samih početaka i (Hrvatskog) proljetnog salona, koji napušta 1921. Na izložbi su bili uvršteni i primjeri Mišina grafičkog dizajna iz tog vremena, od plakata vlastite izložbe 1916. do, primjerice, naslovnica knjiga Koste Strajnića iz iste godine.

Karakteristika i konstanta Mišina opusa bila je orijentiranost na figurativno, a dominantni motivi još od najranije faze njegova stvaralaštva bili su portreti i pejzaži, stoga ne čudi da su te dvije tematske skupine bile dominantne i u izložbenom postavu. Miše je stvorio doista impresivan niz portreta brojnih umjetnika, primjerice Tomislava Krizmana, Emanuela Vidovića, Miroslava i Bele Krleže i drugih, nastojeći prikazati i naglasiti psihološke osobine, karakter i temperament portretirane osobe. Već je onodobna kritika

FOTO G. Vranić © Nacionalni muzej moderne umjetnosti, Zagreb

detektirala kako Miše kod svojih portreta toga razdoblja pronalazi izvorište i u ikonama. Najkarakterističniji je primjer portret Ive Tartaglie iz 1919., naglašene frontalnosti, žute pozadine. Autorica je napravila zanimljivu analizu Mišinih portreta kroz feminističkih diskurs, uočavajući kako su ženski portreti tipskih naziva, dok su muški uvijek potpisani imenom i prezimenom osobe te kako kod portreta žena iz građanskog miljea izostaje rodna podjela, za razliku kod onih pučkih, kod kojih su žene, za razliku od muškaraca, najčešće prikazane kao skromne, pokorne te submisivne u impostaciji. Kroz portrete tako iščitava slikarev svjetonazor i priklonjenost građanskom elitizmu. Važna je tema Mišina opusa i autoportret, kojih je na izložbi bilo desetak, od najranijeg iz 1914. prožetog ekspresionistički nemirom do onog nastalog dvije godine prije smrti 1968. u kojem slikar razmrvljenošću poteza i vlastitog lika kao da naslućuje kraj.

Početak druge faze, „objektivacije”, Šeparović određuje 1923. godinom i doseljenjem u Zagreb. Ta će faza predstavljati okretanje vanjskom svijetu kao motivu kojem pristupa mimetički, što ga dodatno motivski usmjerava prema pejzažu, portretu, mrtvoj prirodi i žanru. Neosporna je činjenica da je Miše bio jedan od najvažnijih pejzažista Dalmacije, kod kojeg motivski dominiraju uglavnom manja otočka mjesta. Njegovo slikarstvo dvadesetih pripada magičnom realizmu, autorica to povezuje i s utjecajima ranog Cézannea, Braquea i Picassa, ali Varlaja, Šulentića i Mijića. Tridesetih godina, kako je u svojim istraživanjima utvrdila Šeparović, ključan

je bio susret sa slikarstvom Petra Dobrovića te posljedično Mišino okretanje naglašenom kolorizmu. U to vrijeme djeluje s Babićem i Becićem u Grupi trojice, koji se u zajedničkoj težnji za iznalaženjem nacionalnoga umjetničkog izraza, nasuprot socijalno osviještenom Udruženju umjetnika Zemlja, zalažu za „idealizaciju svakodnevice” blisku građanskom sloju, što još jednom potvrđuje Mišin „građanski elitistički svjetonazor”. Kod motiva pejzaža, od početnog magičnog realizma, pedesetih godina čak se približava i apstrakciji, no nikada u potpunosti ne napušta figuraciju.

Unatoč kvalitetnom odabiru radova, u postavu zagrebačke izložbe, koji potpisuje sama autorica, u pojedinim dionicama, osobito u dijelu izložbenih prostorija s pejzažima i portretima, pregustim grupiranjem slika na minimalnu međusobnu udaljenost (moguće zbog nedostatka prostora), promatraču je bilo otežano adekvatno i ugodno sagledavanje pojedinačnih slika. Taj je problem na splitskoj izložbi, čiji postav ponovno potpisuje autorica, izbjegnuto kako zbog zahvalnijeg izložbenog prostora, dvoranskog tipa, tako i zbog redukcije broja izloženih djela.

Uz izložbu je predstavljena i četvrta knjiga u nizu izdanja Biblioteke *Povijest Moderne galerije*, posvećena Jerolimu Miši, koju autorski također potpisuje Ana Šeparović, dok je urednica Libuše Jirsak. Iako je Miše tek kratkotrajno, nekoliko mjeseci 1955., službeno bio ravnatelj, u rad Moderne galerije bio je neposredno uključen kroz poziciju akademika, člana Razreda za likovne umjetnosti JAZU-a; dopisnim

članom postao je 1952., redovitim 1962., a do 1966. bio je i tajnik spomenutog razreda. S obzirom na to da je u to vrijeme Moderna galerija bila dio nekadašnjeg Instituta za likovne umjetnosti JAZU-a, Miše je intenzivno bio involviran u odluke oko izložbene djelatnosti te novog postava otvorenog 1954., a nakon toga usko surađujući s tadašnjim ravnateljem i bliskim prijateljem Marinom Tartagliom, koji tu funkciju obavlja do 1964. Objavljivanjem ove knjige izložbeni projekt dodatno je upotpunjen te možemo zaključiti da su doista temeljito obrađeni gotovo svi raznorodni aspekti Mišina profesionalnog djelovanja.✕